

ZAMONAVIY OILALARDA AJRIMLARNI YUZAGA KELTIRUVCHI OMILLARNING PSIXOLOGIK TAHLILI.

Sagdullayeva Shohsanam Doniyor qizi

*Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar
universiteti psixologiya yo'nalishi 2-kurs talabasi*

Anotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy oilalardagi ajrimlarga olib keluvchi asosiy psixologik omillar tahlil qilingan. Muloqot muammolari, hissiy ehtiyojlarning inkor etilishi, shaxsiy xususiyatlar, bolalikdagi psixologik tajribalar va ijtimoiy bosim ajrimlarning asosiy sabablari sifatida ko'rsatib o'tilgan. Olimlar fikriga tayanib, sog'lom oilaviy munosabatlarni shakllantirishda psixologik yondashuvlarning ahamiyati yoritilgan. Maqola ajrimlarni kamaytirish uchun psixologik maslahatlar, emotsional savodxonlik va murosaga asoslangan muloqot madaniyatini rivojlantirish zarurligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: ajrim, zamonaviy oila, psixologik omillar, muloqot muammosi, hissiy ehtiyoj, shaxsiy xususiyat, emotsional befarqlik, psixologik tahlil, oilaviy inqiroz, murosaga kelish.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda oilaning tutgan o'rne o'ta muhim bo'lib, u inson tarbiyasi, ma'naviy qadriyatlar va ijtimoiy barqarorlikning asosi hisoblanadi. Biroq so'nggi yillarda ajrimlar sonining ortib borayotgani jamiyatda jiddiy tashvish uyg'otmoqda. Bu holat nafaqat oilaviy tizimga, balki farzandlar tarbiyasiga, psixologik muhitga va umuman ijtimoiy muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur muammo chuqur psixologik tahlilni talab qiladi, chunki ajrimlarning sabablari ko'pincha yuzaki emas, balki ichki kechinmalar, munosabatlar sifati va shaxsiy xususiyatlar bilan bog'liq bo'ladi.

Zamonaviy oilalarda ajrimlarga olib kelayotgan omillar soni ko'p va har xil. Oilaviy rollarning o'zgarishi, iqtisodiy bosim, shaxsiy erkinlik va mustaqillikka bo'lgan intilish, muloqot muammolari, emotsional beqarorlik, ishonchning susayishi va ziddiyatlarni hal eta olish ko'nikmasining yo'qligi shular jumlasidandir. Bunday omillarni yuzaki emas, balki chuqur psixologik jihatdan o'rganish, ularning ildizini topish va oldini olish mexanizmlarini ishlab chiqish juda muhimdir. Ushbu ishda zamonaviy oilalarda ajrimlarga olib kelayotgan asosiy psixologik omillar tahlil qilinadi, ularning har biri inson psixologiyasi, hissiy ehtiyojlari va o'zaro munosabatlar kontekstida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ajrimlarning oldini olish bo'yicha psixologik yondashuvlar hamda

maslahatlar taklif etiladi. Shu orqali sog'lom va barqaror oilaviy munosabatlarni shakllantirishga hissa qo'shish ko'zda tutiladi.

Asosiy qism

Zamonaviy oilalarda ajrimlarning ortib borishi ko'plab psixologik omillar bilan bog'liq bo'lib, bu holat nafaqat oila a'zolarining ruhiy holatiga, balki butun jamiyatning ijtimoiy muvozanatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ilmiy tadqiqotlar va mutaxassislar fikrlariga asoslanib aytish mumkinki, ajrimlarning sabablari faqat tashqi sharoitlar yoki iqtisodiy muammolar bilan emas, balki chuqur psixologik ildizlarga ega. Bu omillarni aniqlash va tahlil qilish, ularning oilaviy munosabatlarga ta'sirini anglash ajrimlar profilaktikasi uchun juda muhimdir.

Psixolog A. Adler fikricha, har bir insonning asosiy ehtiyoji — bu tegishlilik va ijtimoiy aloqadir. Oila bu ehtiyojlarni eng tabiiy tarzda qondiradigan muhit hisoblanadi. Ammo agar bu ehtiyojlar qondirilmasa, inson o'zini rad etilgandek his qiladi, bu esa ruhiy tanglik va norozilikka sabab bo'ladi. Juftliklar orasida hissiy aloqa yo'qligi, e'tibor va tushunish yetishmasligi ajrimlarning psixologik ildizlaridan biridir. Ayniqsa, bir-birining ehtiyojlarini tushunmaslik va inkor etish munosabatlarning sovuqlashishiga olib keladi. Taniqli rus psixologi V. Satirning aytishicha, oilaviy inqirozlarning asosiy sababi — bu muloqotdagi muammolardir. U muloqotni faqat so'zlar orqali emas, balki hissiyotlar va tana tili orqali ifodalash muhimligini ta'kidlaydi. Afsuski, ko'plab zamonaviy juftliklar o'z his-tuyg'ularini qanday sog'lom tarzda ifoda etishni bilishmaydi, bu esa ziddiyatlarni yanada chuqurlashtiradi. Muloqotdagi uzilishlar, agressiv yoki passiv uslublar, bir-birini tinglamaslik — bularning barchasi ajrimlar sonining ortishiga sabab bo'luvchi psixologik omillardandir. Shuningdek, stress va psixologik bosim ham ajrimlar soniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. A. Maslou nazariyasiga ko'ra, insonning asosiy ehtiyojlari fiziologik ehtiyojlar, xavfsizlik, ijtimoiy tegishlilik, e'tirof va o'zini o'zi namoyon qilishdan iborat. Agar oila muhitida xavfsizlik va mehr-muhabbat yetishmasa, bu shaxsning ichki disbalansiga olib keladi. Ayniqsa, erkak va ayol o'rtasidagi rol kutishlarining farqlanishi ayolning mehrga, e'tiborga bo'lgan ehtiyoji, erkakning esa hurmat va qadrlanishga intilishi inobatga olinmasa, muammolar chuqurlashadi. Psixologik nomutanosiblik natijasida munosabatlar izdan chiqadi. Shaxsiy xususiyatlar ham ajrimga olib keluvchi muhim omillardandir. Masalan, nevrotik shaxslar har qanday kichik muammoni ham haddan ortiq dramatizatsiya qilishga moyil bo'ladi. Bunday shaxslar o'z his-tuyg'ularini boshqara olmasligi, turmush o'rtog'i bilan murosaga kelishda qiynalishi tufayli oilada keskinlik ortadi. Psixolog K. Yung aytganidek, har bir inson ichida turli psixik kuchlar mavjud bo'lib, ular o'zaro muvozanatda bo'lmasa, ruhiy muammolar kelib chiqadi. Bu muvozanat buzilganda esa oilaviy munosabatlarga salbiy

ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi ham ajrimlarga psixologik bosim sifatida ta'sir ko'rsatmoqda. Taqoslash sindromi, ya'ni o'z turmushini boshqalarniki bilan solishtirish, ideal oila obrazlariga ergashishga harakat qilish ko'plab nohaq kutishlarni yuzaga keltiradi. Bu esa real hayotdagi oddiy muammolarni ham murosasiz tarzda qabul qilishga olib keladi. Shuningdek, virtual dunyoda boshqa odamlar bilan emotsional yaqinlik o'rnatish oila ichidagi aloqa zaiflashuviga sabab bo'lmoqda.

Yana bir muhim jihat bolalikdagi psixologik tajribalar. Psixolog Erik Erikson ta'kidlaganidek, insonning dastlabki yillarda olgan tarbiyasi, ota-ona bilan munosabatlari uning kelajakdagi shaxsiy munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bolalikda beqaror oilada o'sgan yoki doimiy tanqid, e'tiborsizlikni boshdan kechirgan insonlar turmushda ham o'xshash vaziyatlarni qayta boshdan kechirishlari mumkin. Bu esa o'z navbatida ajrim xavfini oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy oilalardagi ajrimlarning psixologik sabablari ko'p qirrali bo'lib, ular shaxsiy xususiyatlar, hissiy ehtiyojlar, ijtimoiy bosim va muloqotdagi muammolar bilan chambarchas bog'liq.

Zamonaviy oilalardagi ajrimlar muammosi murakkab va ko'p qirrali bo'lib, uning asosida turli psixologik omillar yotadi. Ajrimlar ko'pincha tashqi sabablar bilan izohlanadi, biroq ularning asl ildizi insonning ichki kechinmalari, hissiy ehtiyojlari, muloqot madaniyati va shaxsiy xususiyatlarida mujassamdir. Juftliklar o'rtasidagi ishonchning yo'qolishi, tushunmovchilik, emotsional befarqlik, to'g'ri muloqot olib borilmasligi, shaxslararo mos kelmaslik kabi omillar munosabatlarning zaiflashuviga olib keladi. Bularning barchasi, o'z navbatida, ajrimga zamin yaratadi.

Oila ichidagi sog'lom psixologik muhit — bu barqaror munosabatlar, mehr, hurmat va murosaga asoslangan muloqotdir. Oila a'zolarining bir-birini tushunishga intilishi, birgalikda qaror qabul qilish madaniyati, o'zaro hurmat va hissiy qo'llab-quvvatlash oilani mustahkamlovchi asosiy omillardandir. Shuningdek, bolalikdagi psixologik tajribalar va shaxsning o'zini anglash darajasi ham katta ahamiyatga ega.

Shu bois ajrimlar sonini kamaytirish uchun psixologik yondashuv asosida ishlash zarur: oilaviy munosabatlar bo'yicha psixologik maslahatlar, emotsional savodxonlikni oshirish, murosaga erishish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha treninglar va ta'limiy dasturlarni yo'lga qo'yish muhimdir. Bu orqali nafaqat ajrimlarning oldi olinadi, balki sog'lom, barqaror va baxtli oilalarni shakllantirish imkoniyati ham kengayadi. Ajrimlarni kamaytirish jamiyatning ijtimoiy va ruhiy salomatligi uchun muhim strategik vazifa sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Adler, A. (1931). What life should mean to you. Boston: Little, Brown and Company.
2. Satir, V. (1988). The new peoplemaking. Mountain View, CA: Science and Behavior Books.
3. Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation.
4. Erikson, E. H. (1950). Childhood and society. New York: Norton.
5. Jung, C. G. (1964). Man and his symbols. New York: Dell.
6. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
7. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O'RNI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
8. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
9. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.
10. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish uchun uzoq yo'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
11. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
12. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
13. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
14. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
15. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O'RNI. *YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.

16. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
17. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
18. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.
19. Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.
20. Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo 'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
21. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnal*i, 2(2), 88-100.
22. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOIYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
23. Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.
24. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.
25. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
26. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
27. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU

TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.

28. Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.

29. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.

30. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.